

Inspectie Overheidsinformatie en
Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Monitor monumenten en archeologie gemeenten 2023-2024

Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed

Verdrag van Faro

Omgevingswet

*Personeel gemeenten
monumenten en archeologie*

Brandveiligheid

*Gemeentelijk
metaaldetectieverbod*

2026

Missie Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed

Een overheid die verantwoording kan afleggen. Erfgoed beschikbaar voor iedereen. Nu en in de toekomst. Dat is onze missie.

Wij zien toe op de toegankelijkheid van overheidsinformatie en op de zorgvuldige omgang met erfgoed. Wij kijken hoe de regels in de praktijk werken.

Inhoud

Inleiding	4
1 Burgerparticipatie en erfgoed	5
2 Omgevingswet	9
3 Personeel en taken	13
4 Brandveiligheid monumenten	18
5 Gemeentelijk metaaldetectieverbod	21
Bijlage: Verwijzing naar monitor gemeenten 2023–2024 monumenten en archeologie	23

Inleiding

Tweejaarlijks vullen gemeenten de monitor monumenten en archeologie in van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed (hierna: de Inspectie). De gemeenten worden in deze monitor door de Inspectie bevraagd over beleid, uitvoering, toezicht en handhaving op het gebied van monumenten en archeologie van de afgelopen periode.¹ Daarnaast zijn er wisselende themavragen over actuele onderwerpen, zoals klimaat en duurzaamheid.²

In deze publicatie *Monitor monumenten en archeologie gemeenten 2023-2024* toont de Inspectie een selectie van de vragen en de antwoorden van de 342 gemeenten. Er is aandacht voor burgerparticipatie en erfgoed, de Omgevingswet, personeel en taken bij gemeenten, brandveiligheid van monumenten, en het verbod op metaaldetectie door gemeenten. Waar mogelijk, zijn de uitkomsten vergeleken met de uitkomsten van eerdere monitoren tot die van 2015-2016. Door gemeentelijke herindelingen over de jaren worden gemeenten opgeheven of samengevoegd met een andere gemeente. Dit kan vergelijking in sommige gevallen bemoeilijken.

Deze voorbeelden zijn slechts het topje van de ijsberg! Duik zelf in onze monitordatabank en ontdek een schat aan waardevolle inzichten. Iedereen kan de data raadplegen om zo te zien hoe gemeenten aangeven erfgoedtaken uit te voeren. Dit kan interessant zijn voor overheden zelf, voor erfgoedorganisaties en ook voor burgers. Met handige filters kan specifiek op een gemeente gezocht worden, maar kunnen ook cijfers op provinciaal niveau verzameld worden.

Kijken en vergelijken in de monitordatabank van de Inspectie

Alle vragen en antwoorden van de monitor vanaf 2019 zijn opgenomen in de openbare [monitordatabank](#). Hierin is informatie te vinden over bijvoorbeeld de wijze waarop gemeenten omgaan met verscheidene voorschriften, hoeveel monumenten en hoeveel personeel een gemeente heeft, over de samenwerking met andere gemeenten en steunpunten of wat hun wijze van handhaving is. Met deze databank is het voor eenieder mogelijk analyses en presentaties te maken, zoals in deze publicatie.³

Leeswijzer

In de afzonderlijke hoofdstukken komen achtereenvolgens vragen en antwoorden aan bod. In [hoofdstuk 1](#) wordt burgerparticipatie en erfgoed behandeld en in [hoofdstuk 2](#) de stand van zaken rond de invoering van de Omgevingswet bij gemeenten. In [hoofdstuk 3](#) is er aandacht voor de vraag of er voldoende personeel is bij gemeenten en de gevolgen van te weinig personeel voor de taakuitvoering. In [hoofdstuk 4](#) wordt uitgelicht in hoeverre gemeenten actief zijn op het gebied van de brandveiligheid van monumenten en [hoofdstuk 5](#) handelt over gemeenten die metaaldetectie verbieden.

1 De invulperiode voor de monitor 2023-2024 liep van medio januari tot begin april 2024. De antwoorden worden gegeven namens het college van Burgemeester en Wethouders.

2 Voor meer informatie over de Monitor als instrument, zie <https://www.inspectie-oe.nl/de-inspectie-overheidsinformatie-en-erfgoed/monitor-overheidsinformatie-en-erfgoed>

3 <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/archeologie/monitor-gemeenten>

1 Burgerparticipatie en erfgoed

Inleiding

In dit hoofdstuk Burgerparticipatie en erfgoed is te lezen of gemeenten bekend zijn met het verdrag van Faro en of er in beleidsnota's aandacht is voor de kerndoelen van dit verdrag. Tenslotte is gevraagd welke partijen actief betrokken zijn bij het beleid.

Burgerparticipatie staat volop in de schijnwerpers van politiek en maatschappij en laat ook het werkveld van monumenten en archeologie niet onberoerd. In 2024 heeft Nederland het Verdrag van Faro ondertekend.⁴ Dit is een kaderverdrag van de Raad van Europa uit 2005, waarin de mens en de samenleving centraal staan en hún relatie met het erfgoed. Omdat de intentie bestaat het verdrag spoedig te ratificeren, zijn vanuit het Rijk initiatieven gestart om het verdrag onder de aandacht te brengen en de kerndoelen ervan uit te dragen.

Het Verdrag van Faro is een aanvulling op de bestaande wet- en regelgeving die toeziet op de instandhouding van erfgoed. Het verdrag roept op om na te denken over de vraag: waarom bewaren we erfgoed, voor wie, hoe zijn mensen betrokken en hoe komt erfgoed ten goede aan de hele samenleving? Gemeenten kunnen hierin een belangrijke rol vervullen.

De drie belangrijkste kerndoelen uit het Verdrag van Faro zijn:

- Het meedoen en meebeslissen in de erfgoedpraktijk meer gemeengoed maken.
- Cultureel erfgoed verbinden aan sociaal-maatschappelijke doelen.
- Openstaan voor andere erfgoedopvattingen.

Aan gemeenten is gevraagd op welke wijze zij invulling geven aan de drie kerndoelen van het Verdrag van Faro in Nederland.

Uitkomsten monitor gemeenten 2023-2024:

- 81% van de gemeenten geeft aan bekend te zijn met het Verdrag van Faro.
- 38% daarvan heeft aandacht voor het Verdrag van Faro in beleidsnota's.

De komende jaren zal moeten uitwijzen of de betrokkenheid van burgers bij het erfgoed toeneemt. Vooralsnog lijkt die betrokkenheid voornamelijk te liggen bij erfgoedorganisaties.

Meer informatie over Faro is te vinden in een brief aan de Tweede Kamer op:

<https://open.overheid.nl/documenten/ronl-57fbded2162673ba6818b021ef7385d72ed234c0/pdf>

⁴ Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2024/01/10/nederland-ondertekent-verdrag-van-faro>

1.1 Is de gemeente bekend met het Verdrag van Faro en de drie kerndoelen van het verdrag?

In de monitor 2023-2024 is gevraagd in hoeverre gemeenten bekend zijn met het Verdrag van Faro. Hieruit komt een positief beeld naar voren. Veruit de meeste gemeenten (81%) is op de hoogte van het verdrag (*figuur 1*).

Figuur 1. Kaart van Nederland. Is de gemeente bekend met het Verdrag van Faro en de drie kerndoelen van het verdrag? Ja=groen; Nee=rood; Onbekend=grijs. 277 van de 342 gemeenten geven aan dat zij bekend zijn met het Verdrag van Faro. **Bron:** monitor gemeenten 2023-2024 Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

1.2 Is er in beleidsnota's aandacht voor één of meer kerndoelen van het Verdrag van Faro?

Op de vraag of gemeenten in hun beleidsnota's aandacht hebben voor één of meer van de kerndoelen van het Verdrag van Faro antwoordt 38% van de gemeenten die bekend zijn met het verdrag bevestigend (*figuur 2*).

Een aantal gemeenten geeft daarbij aan dat bij de eerstvolgende herziening of vernieuwing van het erfgoedbeleid het Verdrag van Faro wordt meegenomen.

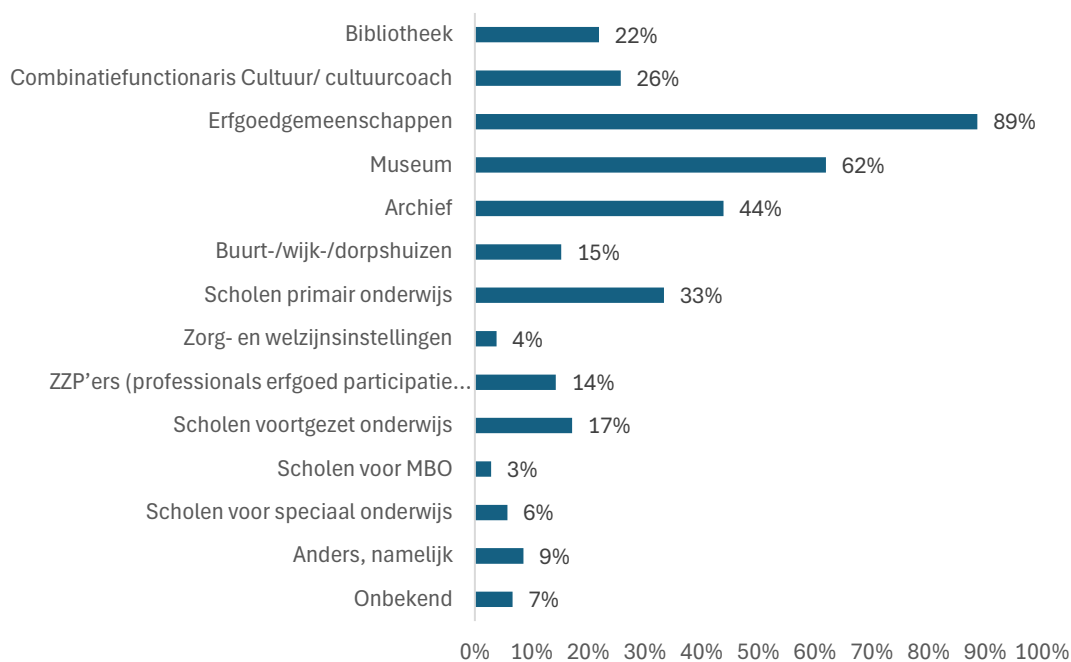
Figuur 2. Kaart van Nederland. Is er in beleidsnota's aandacht voor één of meer kerndoelen van het Verdrag van Faro? Ja=groen; Nee=rood; Onbekend=grijs. 105 van de 277 gemeenten die bekend zijn met het Verdrag van Faro geven aan dat zij aandacht hebben voor één of meer van de kerndoelen van het verdrag in hun beleidsnota's. **Bron:** monitor gemeenten 2023-2024 Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

1.3

Welke partijen/organisaties zijn actief betrokken bij uitvoering van dit beleid?

Het valt op dat de partijen die actief betrokken zijn bij de uitvoering van het Faro-beleid voornamelijk bestaan uit erfgoedorganisaties, zoals erfgoedgemeenschappen of vrijwilligersorganisaties (89%), musea (62%) en het archief van gemeenten (44%) (figuur 3). Dergelijke partijen waren ook vóór de ondertekening van het verdrag al geëngageerd met erfgoed.

Nu het juist één van de doelen is om iedereen in de samenleving te betrekken bij erfgoed, is het interessant om te zien of de komende jaren betrokkenheid van andere partijen, zoals buurthuizen, scholen en zorginstellingen zal toenemen.

Figuur 3. Percentage partijen en organisaties in gemeenten die actief betrokken zijn bij de uitvoering van Farobeleid. Respons is van 105 van de 277 gemeenten die bekend zijn met het Verdrag van Faro. **Bron:** monitor gemeenten 2023-2024 Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

2 Omgevingswet

Inleiding

In dit hoofdstuk Omgevingswet is te zien hoever gemeenten zijn met de invoering van de Omgevingswet. Is er al een omgevingsvisie opgesteld en is in die visie aandacht voor erfgoed? De laatste vraag gaat over of er een definitief omgevingsplan is vastgesteld.

Sinds 1 januari 2024 hebben gemeenten door de inwerkingtreding van de Omgevingswet te maken met nieuwe vereisten. Zij moeten voortaan in het omgevingsplan rekening houden met het belang en het behoud van erfgoed. Gemeenten moeten uiterlijk 1 januari 2032 een omgevingsplan hebben vastgesteld dat voldoet aan de vereisten van de Omgevingswet. Gemeenten hebben begin 2024 de vragen beantwoord hoe zij zich voorbereiden op de inwerkingtreding van deze wet.

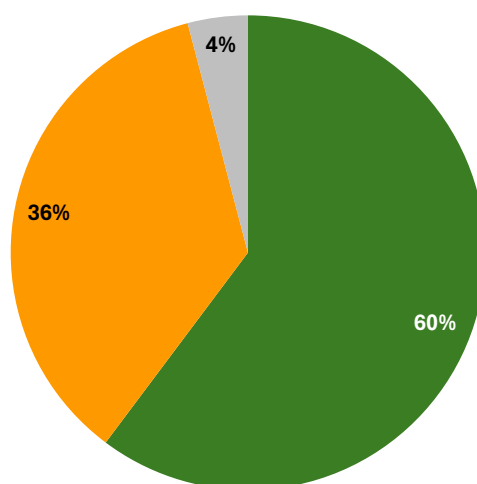
Onder de Omgevingswet verhuist een aantal regels van het Rijk naar gemeenten. Het Rijk heeft er met het Invoeringsbesluit Omgevingswet voor gezorgd dat deze regels automatisch in het omgevingsplan komen. Dit heet ook wel de 'bruidsschat'. Voor cultureel erfgoed gaat het onder meer om de inperking van vergunningsvrije ruimtelijke bouwactiviteiten (omgevingsplanactiviteit) in, aan, op of bij (voorbeschermde) gemeentelijke, provinciale of rijksmonumenten of in rijksbeschermde stads- of dorpsgezichten.

Uitkomsten monitor gemeenten 2023-2024:

- 60% van de gemeenten heeft een Omgevingsvisie opgesteld. Van deze groep geeft 87% aan dat daarin expliciet aandacht wordt besteed aan erfgoed.
- 87% van de gemeenten heeft een tijdelijk Omgevingsplan vastgesteld.
- 5% van de gemeenten beschikt over een definitief Omgevingsplan.

2.1 Heeft de gemeente al een omgevingsvisie opgesteld, volgens de Omgevingswet?

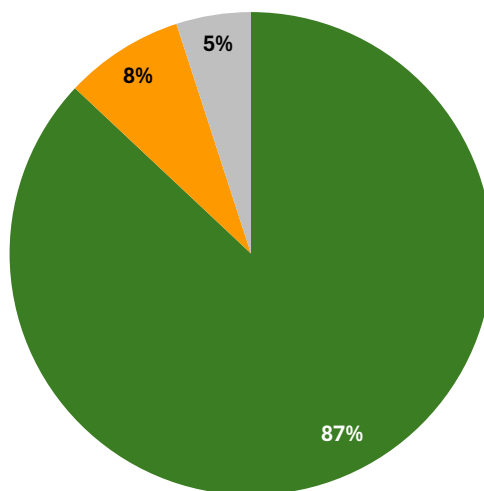
In de monitor geeft een meerderheid van de gemeenten (60%) aan een omgevingsvisie te hebben opgesteld. 36% van de bevroagden geeft aan deze nog niet te hebben en 4% geeft aan dat dit onbekend is (*figuur 4*). Hieruit blijkt dat het merendeel al heeft geanticipeerd op deze nieuwe wet, maar ook dat een deel nog aan de slag moet met het opstellen van een visie.

Figuur 4. Heeft de gemeente al een omgevingsvisie opgesteld, volgens de Omgevingswet? Ja = groen (60%); Nee = oranje (36%) en Onbekend = grijs (4%). Respons: 342 gemeenten.
Bron: monitor gemeenten 2023-2024 Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

2.2 Wordt in de omgevingsvisie expliciet aandacht besteed aan cultureel erfgoed?

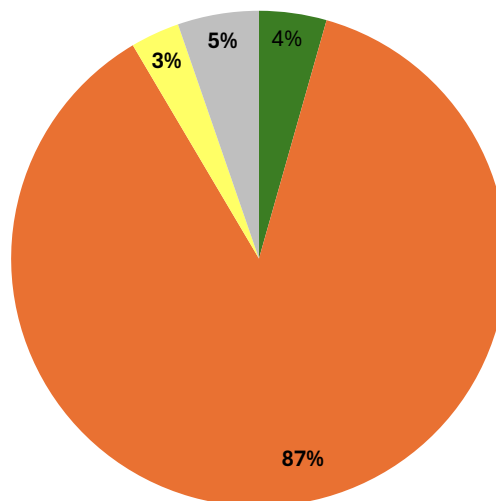
De omgevingsvisie is een strategisch beleidsdocument voor de fysieke leefomgeving waarin cultureel erfgoed als kwaliteitsaspect kan zijn ondergebracht. 87% van de 206 gemeenten, die een omgevingsvisie hebben vastgesteld, geeft aan expliciet aandacht te besteden aan erfgoed in hun plannen. Dat zijn 180 gemeenten. 8% van de gemeenten geeft aan dat hier geen aandacht voor is en nog eens 5% geeft aan dat dit onbekend is (*figuur 5*).

Figuur 5. Wordt in de Omgevingsvisie expliciet aandacht besteed aan erfgoed (N-206). Ja = groen (87%); Nee = oranje (8%) en Onbekend = grijs (5%). **Bron:** monitor gemeenten 2023-2024 Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

2.3 Beschikt de gemeente over een vastgesteld definitief omgevingsplan?

Aan gemeenten is gevraagd of ze al beschikken over een vastgesteld omgevingsplan. Hier is de ontwikkeling nog pril (*figuur 6*). Een kleine kopgroep van 15 gemeenten (4%) geeft aan te beschikken over een vastgesteld omgevingsplan, terwijl een grote meerderheid (87%) van de bevroagden aangeeft een tijdelijk omgevingsplan te hebben. Hieruit blijkt dat de meeste gemeenten weliswaar met het omgevingsplan bezig zijn, maar dat deze nog niet definitief is.

Figuur 6. Beschikt de gemeente over een omgevingsplan waar bestemmingsplannen en bruidsschat in zijn opgenomen: Ja = groen (4%); Nee, een tijdelijk omgevingsplan waar bestemmingsplannen en bruidsschat omgevingsplannen zijn opgenomen = oranje (87%); Nee, er is een tijdelijk deel van het omgevingsplan en een nieuw deel van het omgevingsplan = geel (3%); Onbekend = grijs (5%). **Bron:** monitor gemeenten 2023-2024 Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

3 Personeel en taken

Inleiding

In dit hoofdstuk Personeel en taken geven gemeenten aan of er voldoende personeel is voor het uitvoeren van de taken op het gebied van archeologie en monumenten. Ook wordt inzichtelijk gemaakt aan welke taken men niet meer toekomt. De statistieken laten zien hoe zich dit vanaf de monitor 2015-2016 heeft ontwikkeld tot de monitor 2023-2024.

In het voorjaar van 2024 is het programma 'Erfgoed en Overheid' van start gegaan op initiatief van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in samenwerking met het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).⁵ Dit programma is bedoeld om de capaciteit en kennis bij gemeenten op het gebied van erfgoed te vergroten. De zorgen over onvoldoende capaciteit en kennis bij gemeenten worden urgenter met de voorziene toename van druk op de fysieke leefomgeving door het woningtekort en de energietransitie en de centrale rol die gemeenten en provincies daarbinnen spelen in de zorg voor het erfgoed. Al deze ontwikkelingen zijn van invloed op het erfgoedbeleid.

Binnen dit programma is intussen een eerste inventarisatie naar de knelpunten, kansen en oplossingen uitgevoerd. Deze inventarisatie maakt duidelijk dat een tekort aan capaciteit, deskundigheid en financiële middelen het meest genoemde knelpunt is voor de uitvoering van erfgoedtaken. De Inspectie heeft dit eerder naar voren gebracht op basis van de eerdere monitordata en signalen.

Ook blijkt dat de tekorten volgens gemeenten al jaren spelen. Een ander veelgenoemd knelpunt is het gebrek aan draagvlak voor erfgoed. Oplossingen hiervoor worden gezocht in educatie, communicatie, participatie en samenwerking met andere gemeenten.⁶

Uitkomsten monitor gemeenten 2023-2024:

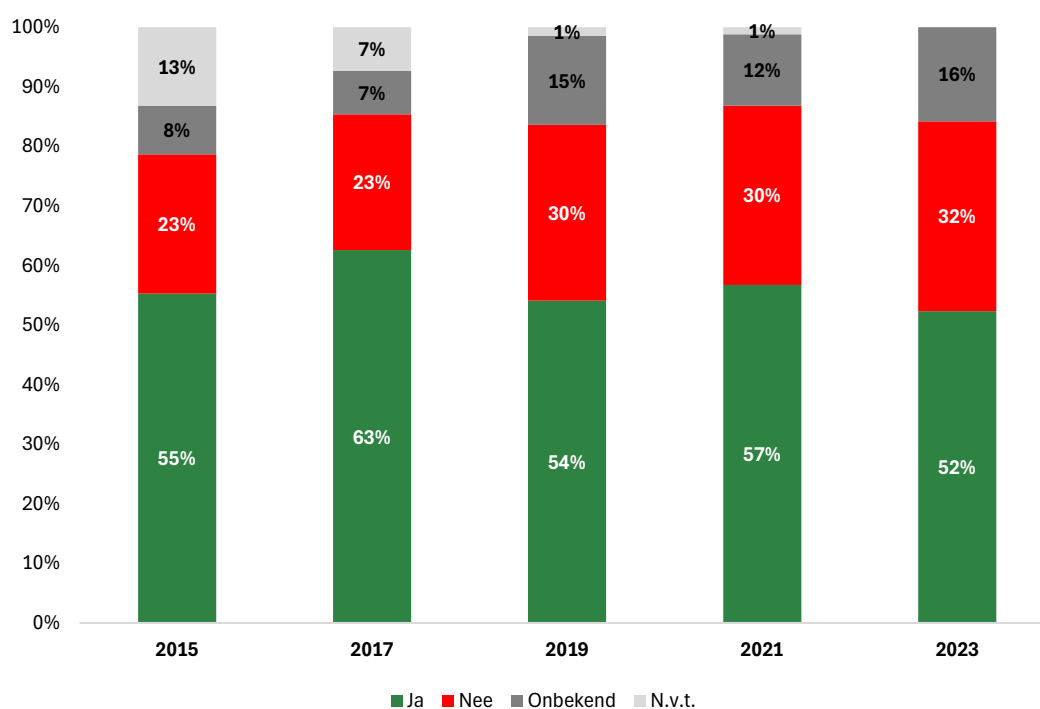
- Ongeveer 30% van de gemeenten geeft aan dat zij onvoldoende personeel hebben op het gebied van archeologie. Dit percentage is sinds 2015 vrijwel constant.
- Het aantal gemeenten dat aangeeft onvoldoende personeel te hebben voor monumenten is vanaf 2015 gestaag opgelopen van 32% tot 54%.

⁵ <https://www.cultureelerfgoed.nl/actueel/nieuws/2024/03/04/start-programma-erfgoed-en-overheid>

⁶ <https://www.ipo.nl/actueel/ocw-ipo-en-vng-zetten-volgende-stap-in-het-programma-erfgoed-overheid>

3.1 Is er voldoende personeel beschikbaar voor de taakuitvoering van archeologie?

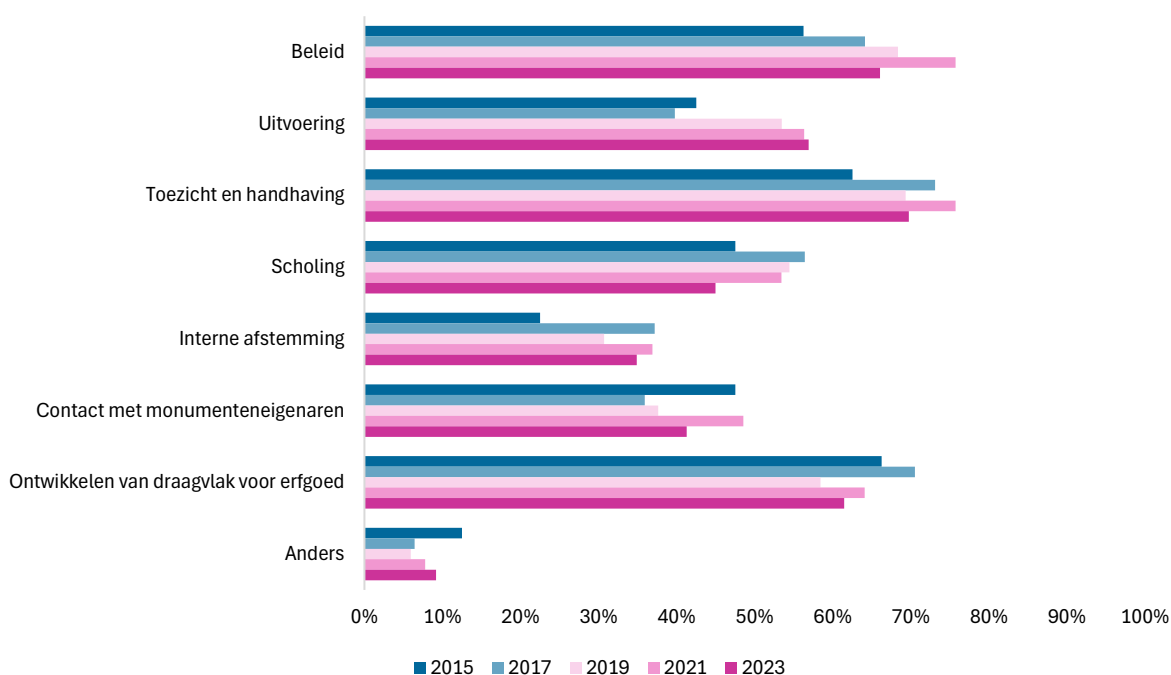
Vanaf 2015 geeft circa 30% van de gemeenten aan een tekort aan personeel te hebben op het gebied van archeologie (figuur 7).

Figuur 7. Is er voldoende personeel beschikbaar voor de taakuitvoering op het gebied van archeologie? N.B. Overzicht beslaat de periode 2015-2016, 2017-2018, 2019-2020, 2021-2022 en 2023-2024. Ja = groen; Nee = rood; Onbekend = grijs; N.v.t. – licht grijs: gemeente bestaat in deze periode niet of is opgegaan in een andere gemeente als gevolg van de jaarlijkse gemeente-indeling. **Bron:** monitors gemeenten 2015-2016 tot en met 2023-2024 Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

3.2 Aan welke taken op het gebied van archeologie komt de gemeente niet meer (voldoende) toe?

Gemeenten die onvoldoende personeel beschikbaar hebben, geven aan niet meer toe te komen aan toezicht en handhaving; beleid en het ontwikkelen van draagvlak voor erfgoed (figuur 8).

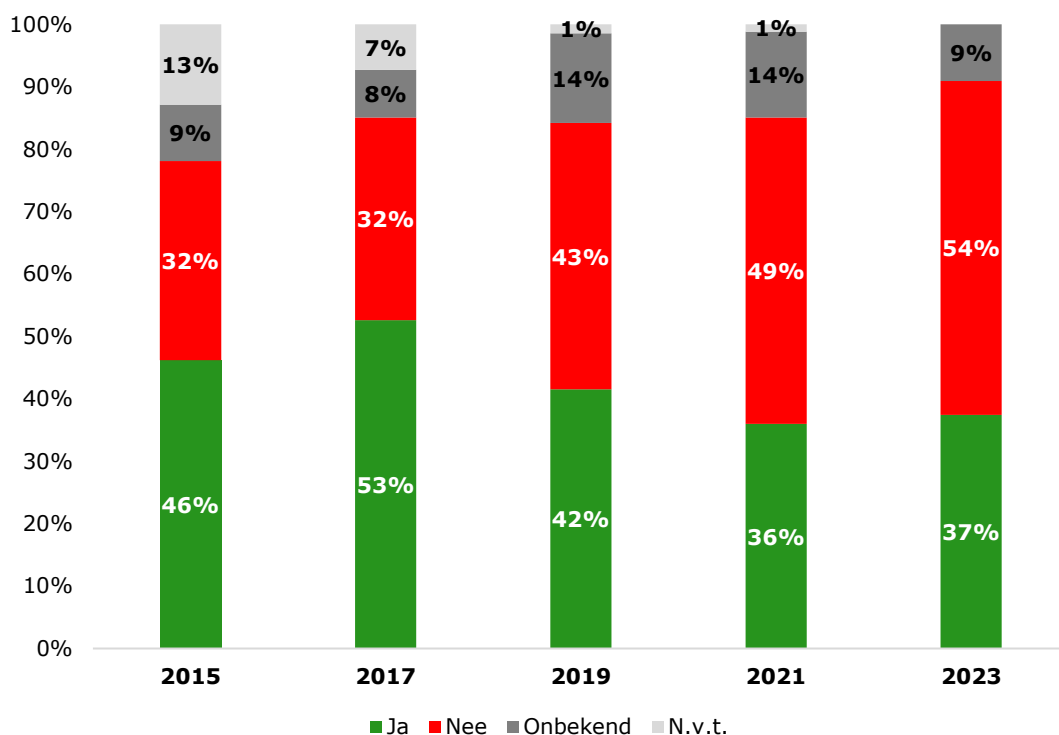
Figuur 8. Aan welke taken op het gebied van archeologie komt de gemeente niet meer (voldoende) toe? Overzicht beslaat de periode 2015-2016, 2017-2018, 2019-2020, 2021-2022 en 2023-2024. **Bron** monitor gemeenten 2015-2016 tot en met 2023-2024 Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

3.3

Is er voldoende personeel beschikbaar voor de taakuitvoering op het gebied van monumenten en/of beschermde gezichten?

Uit de verschillende monitorrapportages van de afgelopen tien jaar blijkt dat het aantal gemeenten dat aangeeft niet over voldoende personeel te beschikken voor monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten toeneemt. Was dit percentage van alle gemeenten in de monitor 2015-2016 32%, in de monitor 2023-2024 is dit percentage opgelopen naar 54% (figuur 9).

Dit is een zorgelijke ontwikkeling waar de Inspectie al diverse keren aandacht voor heeft gevraagd.⁷ Temeer omdat er steeds meer taken op gemeenten afkomen die het erfgoed raken (Omgevingswet, woningbouw, energietransitie en verduurzaming) en omdat de begrotingen van gemeenten steeds meer onder druk komen te staan.

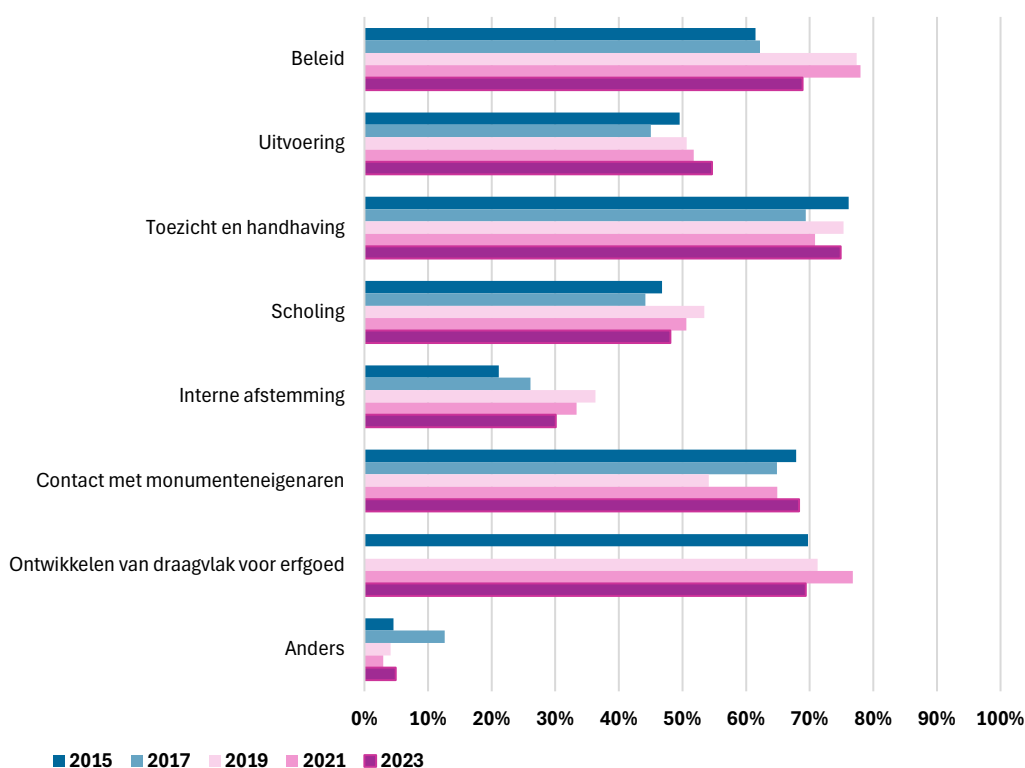
Figuur 9. Is er voldoende personeel beschikbaar voor de taakuitvoering op gebied van monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten? Ja = groen; Nee = rood; Onbekend = grijs; N.v.t. – licht grijs: gemeente bestaat in deze periode niet of is opgegaan in een andere gemeente als gevolg van de jaarlijkse gemeente-indeling. **Bron:** monitor gemeenten 2015-2016 tot en met 2023-2024 Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

⁷ <https://www.inspectie-oe.nl/de-inspectie-overheidsinformatie-en-erfgoed/publicaties/jaarverslag/2023/05/08/verslag-over-het-toezicht-2021-2022>

3.4

Aan welke taken op het gebied van monumenten en/of beschermde gezichten komt de gemeente niet meer (voldoende) toe?

Op de vraag aan de gemeenten die onvoldoende personeel beschikbaar hebben, aan welke taken zij dan niet meer toekomen, is het beeld door de jaren heen grotendeels hetzelfde (*figuur 10*): toezicht en handhaving, beleid en het ontwikkelen van draagvlak voor erfgoed en het contact onderhouden met monumenteneigenaren worden het meest genoemd.

Figuur 10. Aan welke taken op het gebied van monumenten en/of beschermde stads- en dorpsgezichten komt de gemeente niet meer (voldoende) toe? Antwoordopties zijn: beleid, uitvoering, toezicht en handhaving, scholing, interne afstemming, contact met monumenteneigenaren, ontwikkelen van draagvlak of anders. Overzicht beslaat de periode 2015-2016, 2017-2018, 2019-2020, 2021-2022 en 2023-2024. **Bron:** monitor gemeenten 2015-2016 tot en met 2023-2024 Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

4 Brandveiligheid monumenten

Inleiding

In dit hoofdstuk Brandveiligheid monumenten wordt specifiek ingegaan op gemeenten actief betrokken zijn op dit onderwerp. Gevraagd is hoe of dit preventief gebeurt en in de uitvoering.

Recente branden in de historische binnensteden van Arnhem, Leeuwarden, Alkmaar, Utrecht en de Vondelkerk in Amsterdam (januari 2026) onderstrepen de noodzaak voor betere bescherming van erfgoed. Monumenten zijn kwetsbaar en vaak onvervangbaar. Bluswerkzaamheden kunnen, door inzet van zwaar materieel of waterschade, vaak extra schade toebrengen aan de monumentale waarden.

Niet altijd is de brandweer op de hoogte van de monumentale status, waardoor niet gericht rekening kan worden gehouden met bijzondere onderdelen en specifieke blusmethoden. In Amsterdam werd hier wél rekening mee gehouden door van bovenaf met een hoogwerker te blussen in de plaats van door de ramen, wat de schade aan het rijksmonument aanzienlijk heeft beperkt.

Hoewel de eigenaar verantwoordelijk is voor brandpreventie, vervult de gemeente een cruciale rol. Dit kan via voorlichting, risicoanalyses met de brandweer en het vastleggen van brandveiligheidseisen in de Omgevingsvergunning — met oog voor monumentale waarden.

Bij calamiteiten fungeert de gemeente als schakel naar de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), die samenwerkt met hulpdiensten en erfgoedbeheerders om schade te beperken.

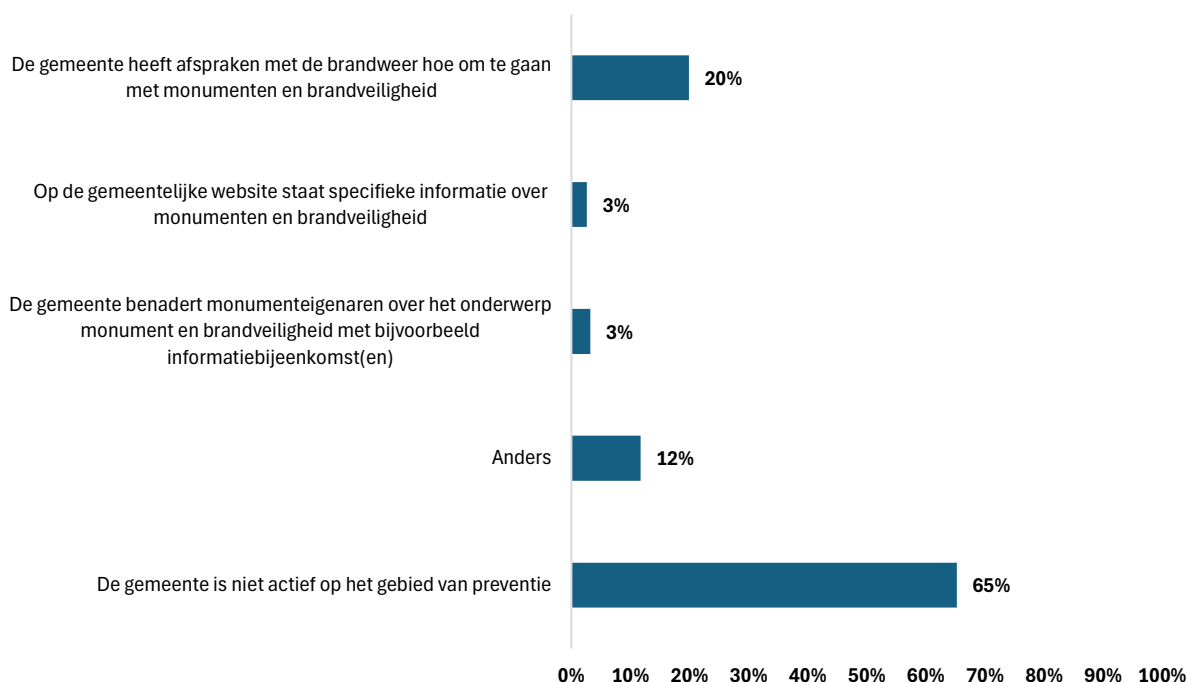
Uitkomsten monitor gemeenten 2023-2024:

- 65% van de gemeenten geeft aan niet bezig te zijn met de preventie van brandveiligheid van monumenten. Gemeenten geven vrijwel geen voorlichting over brandveiligheid in relatie tot monumenten.
- 53% van de gemeenten houdt in de Omgevingsvergunning rekening met de brandveiligheidseisen en monumentale waarden.

4.1 In hoeverre is de gemeente actief met betrekking tot de brandveiligheid van monumenten als het gaat om preventie?

Vergelijkbaar met de voorgaande jaren geeft 65% van de gemeenten in de monitor 2023-2024 aan dat zij *niet* actief bezig zijn met preventie op het gebied van de brandveiligheid van monumenten (*figuur 11*).

20% van de gemeenten heeft afspraken gemaakt met de brandweer. 12% van de gemeenten geeft aan op een andere manier aan preventie te doen. Voorbeelden daarvan zijn dat de brandweer op de hoogte is dat een klok een rijksmonument is; dat bij herbestemming de brandveiligheid meegenomen wordt of dat bij de tweejaarlijkse controles door de Monumentenwacht preventie besproken wordt en wordt opgenomen in het onderhoudsrapport. Slechts enkele gemeenten geven aan informatie te verstrekken aan monumenteigenaren (3%) of voorlichting te geven via hun website (3%).

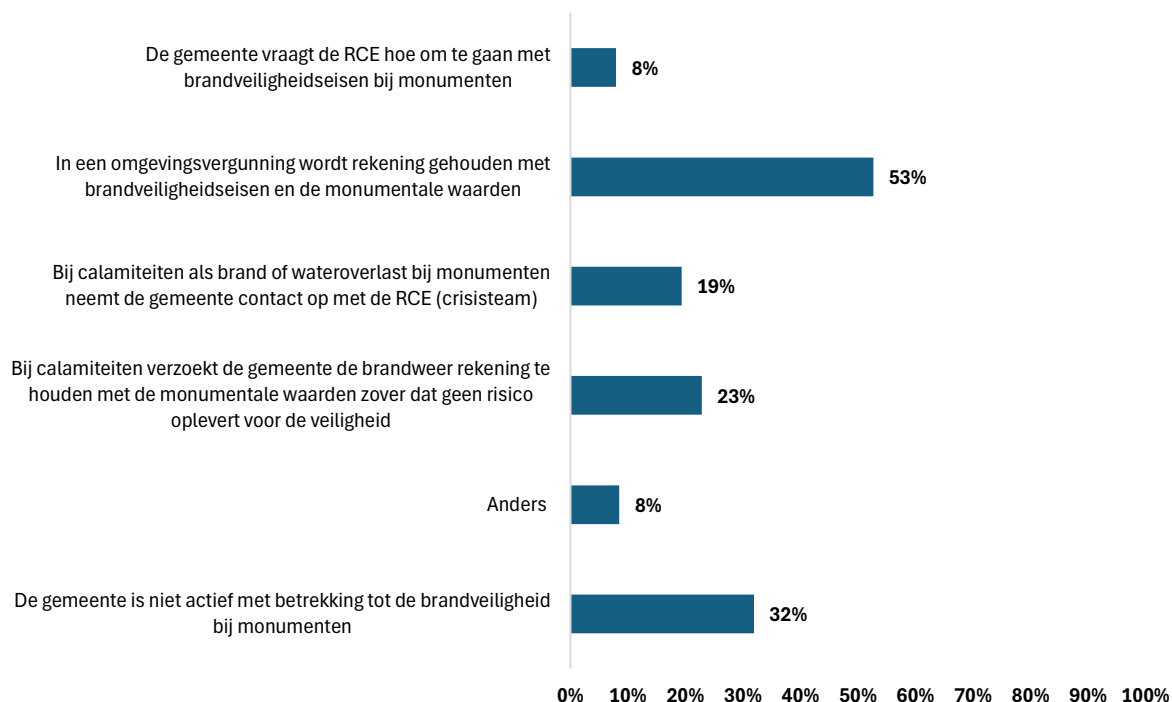

Figuur 11. In hoeverre is de gemeente actief met betrekking de brandveiligheid van monumenten? Antwoordopties zijn: de gemeente heeft afspraken met de brandweer (20%); er staat informatie op de website van de gemeente (3%) of er worden informatiebijeenkomsten belegd (3%) dan wel anders (12%), of de gemeente is niet actief op het gebied van preventie (65%). **Bron:** monitor gemeenten 2023-2024 Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

4.2

In hoeverre is de gemeente actief in de uitvoering met betrekking tot de brandveiligheid van monumenten?

In de uitvoering zijn gemeenten naar eigen zeggen actiever (*figuur 12*). Dit komt grotendeels omdat een monument bij de vergunningverlening moet voldoen aan de brandveiligheidseisen. Zo houdt 53% van de gemeenten in de omgevingsvergunning rekening met de brandveiligheidseisen en monumentale waarden. 19% schakelt het incidententeam in van de RCE bij calamiteiten als wateroverlast of brand. Daarnaast winnen gemeenten advies in bij de veiligheidsregio. Een gemeente schakelt de Monumentenwacht in voor een tweejaarlijkse inspectie van monumenten en beeldbepalende panden. Tegelijk geeft 32% van de gemeenten aan niet actief te zijn in de uitvoering.

Figuur 12. In hoeverre is de gemeente actief in de uitvoering met betrekking tot de brandveiligheid van monumenten? Uit de antwoorden blijkt dat gemeenten informatie vragen bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (8%); dat in de Omgevingsvergunning rekening wordt gehouden met de brandveiligheidseisen en monumentale waarden (53%); dat bij calamiteiten contact wordt opgenomen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (19%); dat bij calamiteiten de gemeente de brandweer verzoekt rekening te houden met de monumentale waarden (23%), of anders (8%). 32% van de gemeenten is niet actief rond brandveiligheid bij monumenten. **Bron:** monitor gemeenten 2023-2024 Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

5 Gemeentelijk metaaldetectieverbod

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het instellen van een metaaldetectieverbod door gemeenten op hun grondgebied. In een grafiek is te zien hoe zich dit vanaf 2015 heeft ontwikkeld.

In Nederland is het zoeken naar archeologische voorwerpen met een metaaldetector onder voorwaarden toegestaan. Zo mag er nergens dieper dan 30 centimeter gegraven worden. Ook zijn er terreinen waar een algeheel verbod geldt: er mag niet gezocht worden op archeologische rijksmonumenten en er zijn grote terreinbeheerders, waaronder Staatsbosbeheer en Vereniging Natuurmonumenten, die metaaldetectie niet toestaan. Daarnaast zijn er gemeenten die in hun Algemene Plaatselijke Verordening (APV) een verbod opnemen voor metaaldetectie. Metaaldetectoramateurs geven aan dat er hierdoor toch nog op veel terreinen niet gezocht mag worden en dat deze terreinen in aantal alleen maar toenemen.

Uitkomsten monitor gemeenten 2023-2024:

- Het aantal gemeenten dat een metaaldetectieverbod heeft ingesteld is gestaag gegroeid tot circa 15%.
- Het blijkt dat veel invullers van de monitor niet weten of er in hun gemeente een metaaldetectieverbod geldt.

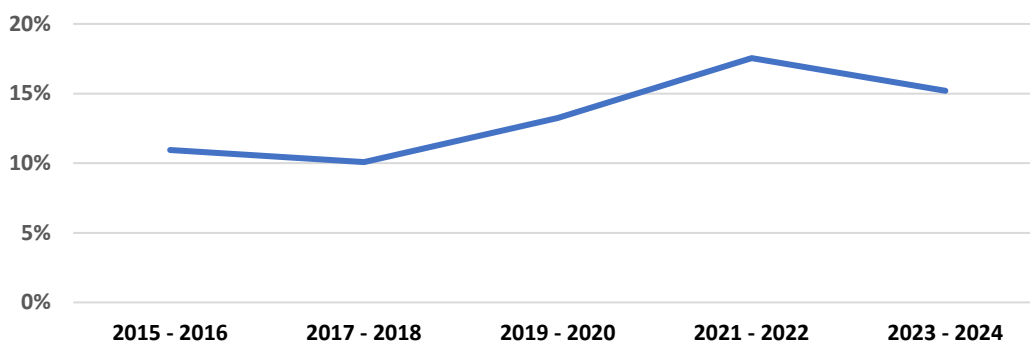
5.1 Heeft de gemeente voor haar grondgebied, of een gedeelte daarvan, een verbod op het gebruik van metaaldetectoren ingesteld?

De uitkomsten van de monitor van de afgelopen tien jaar laten zien dat meer gemeenten een metaaldetectieverbod hebben ingesteld (*figuur 13*). Het percentage gemeenten dat in de eigen APV een metaaldetectieverbod heeft ingevoerd, is gestaag gegroeid van 11% in 2015-2016, 18% in 2021-2022 en 16% in de meest recente monitor. Tegelijkertijd is het aantal gemeenten door samenvoegingen in deze periode gedaald (van 393 naar 342 gemeenten), waardoor het areaal waarop het metaaldetectieverbod van toepassing is inderdaad in omvang toegenomen kan zijn. Kanttekening hierbij is dat sommige gemeenten niet voor hun hele gemeente een metaaldetectieverbod hebben ingesteld, maar slechts voor een specifiek deel.

Niet alleen de (veronderstelde) toename van terreinen waarop niet gezocht mag worden, maar ook de onduidelijkheid waar metaaldetectoramateurs mogen zoeken is vaak een probleem. Amateurs kunnen doorgaans niet eenvoudig achterhalen waar een verbod geldt binnen een gemeente, en ook bij gemeenten zelf ontbreekt hierover dikwijls de kennis. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat een groot aantal

invullers van de monitor aangeeft niet te weten of er in hun gemeente een metaaldetectieverbod geldt.

Vanuit de Uitvoeringsagenda van het Verdrag van Faro wordt komend jaar een onderzoek uitgevoerd door DDA (Nederlandse Vereniging voor Metaaldetectie) naar metaaldetectieverboden in gemeenten. De Inspectie zal dit onderzoek met interesse volgen.

Figuur 13. Overzicht aandeel gemeenten met een metaaldetectieverbod. Overzicht beslaat de periode 2015-2016, 2017-2018, 2019-2020, 2021-2022 en 2023-2024. **Bron:** monitor gemeenten 2015-2016 tot en met 2023-2024 Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

De Inspectie bracht onlangs het rapport De meldplicht en metaaldetectie uit.⁸

⁸ <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2026/02/06/verbetering-nodig-van-naleving-meldplicht-bij-metaaldetectievondsten> en <https://www.inspectie-oe.nl/documenten/2026/02/06/rapport-de-meldplicht-en-metaaldetectie>

Bijlage: Verwijzing naar monitor gemeenten monumenten en archeologie 2023–2024

Databank monitor Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed

De integrale vragenlijst monitor gemeenten monumenten en archeologie 2023-2024 mét de antwoorden van alle Nederlandse gemeenten staan in de databank van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed. Daar zijn per gemeente de vragen en de antwoorden in te zien. Er kan ook per vraag gefilterd worden en vergeleken worden met eerdere monitoren. De gegevens zijn te downloaden. Zie:

<https://www.inspectie-oe.nl/de-inspectie-overheidsinformatie-en-erfgoed/databank>

Erfgoedmonitor Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Gegevens uit deze monitor worden ook verwerkt in de Erfgoedmonitor van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Zie:

<https://erfgoedmonitor.cultureelerfgoed.nl>

Interbestuurlijk toezicht provincies

Provincies betrekken uit deze monitor informatie voor het interbestuurlijk toezicht. Op websites van provincies is hier meer informatie over te vinden. Zie:

<https://www.provincieprofessional.nl/verhalen/prov-prof-erfgoed>

| | | | |

| | | | |

Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Postbus 16478 | 2500 BL Den Haag
info@inspectie-oe.nl | <https://www.inspectie-oe.nl>

februari 2026